THE INTERPRETATION OF NOUN PHRASES WITH CONTEXTUALLY RELATIONAL HEAD NOUN

Ionela Guşatu, Assist., PhD, "Carol Davila" University of Medicine and Pharmacy, Bucharest

Abstract: The present paper analyzes nominal structures which consist of two nouns and it aims to express the relation between the head noun and its genitival adjunct. As we are going to see, the generative lexicon will play an important role in expressing this relation.

Keywords: nominal structures, noun phrases, genitival adjuncts, GL

Grupurile nominale cu dependenţi genitivali au reprezentat o adevărată provocare, în sensul că, numeroase analize le-au fost atribuite de-a lungul timpului. Caracteristica esenţială identificată pentru grupul nominal cu dependent genitival este că acest grup nominal exprimă o relaţie între cei doi constituenţi ai grupului. În rândurile care urmează vor fi analizate din perspectiva lexiconului generativ (LG)[1] doar GN al căror nume centru este explicit relaţional. Din această clasă fac parte genitivele care denotă denumirea, originea şi destinaţia.

[1] Trăsăturile dominante ale lexiconului generativ ca teorie a sensului lexical şi a modificărilor acestui sens în context sunt două: bogăţia reprezentării semantice şi recursul la operaţii semantice cu ajutorul cărora sunt explicate îmbogăţiri ale sensului cuvintelor în context. Operaţiile semantice se referă la coerciţia tipurilor, compoziţia reciprocă şi legarea selectivă. Prin coerciţie, un cuvânt sau o sintagmă este constrânsă de către regentul său să-şi modifice tipul semantic principal, pe baza reprezentării sale lexicale. Cel mai uşor caz de coerciţie îl reprezintă coerciţia subtipurilor:

(1) *Maria conduce o Honda spre serviciu.*

În (1), atât subiectul cât şi obiectul reprezintă subtipuri ale argumentelor cerute de verb: *Maria* reprezintă subtipul categoriei *uman*, iar *Honda* subtipul categoriei *maşină.*

Compoziţia reciprocă se referă la multiplele elemente dintr-o sintagmă care se comportă ca functori, generând noi sensuri non-lexicalizate pentru cuvintele în compoziţie. Acest lucru poate fi exemplificat cu ajutorul verbului polisemantic *a coace:*

(2) *a. Ion a copt cartofii.*
b. Maria a copt o prăjitură.

În (2) avem ilustrată alternanţa aspectuală a verbului *a coace:* de *schimbare de stare* alături de substantive precum *cartofi, roşii, usturoi* (2a) şi *de proces/creare* alături de substantive precum *prăjitură, tort, pâine* (2b). Trebuie menţionat că verbul *a coace* are un singur sens, însă poate căpăta şi alte interpretări datorită combinării/compoziţiei acestuia cu argumentele sale. Astfel, cele două sensuri ale verbului se obţin în funcţie de semantica grupului nominal.

În cadrul legării selective, unitatea lexicală sau sintagma operează specific în substructura unei sintagme, fără a schimba tipul general (3). Această operaţie este foarte importantă în analiza adjectivelor deoarece le permite acestora să se aplice unei părţi a semanticii substantivelor ale căror epitete sunt, fără a le schimba denotaţia:

(3) *a. Ion este un dactilograf rapid.*

În (3), adjectivul *rapid* este un predicat evenimenţial, iar substantivul *dactilograf* este un individ. Legarea adjectivului cu substantivul este posibilă pentru că centrul *dactilograf* conţine în semantica sa un eveniment la care adjectivul se poate aplica. Prin urmare, *rapid* este un predicat evenimenţial care poate modifica selectiv evenimentul în *telicul* substantivului, rezultând astfel interpretarea *care dactilografiază rapid*.

BDD-V2099 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:23 UTC)

1. Denumirea

Genitivul denumirii este arhaizat în româna actuală, fiind întrebuinţat doar sporadic în româna populară. GN cu genitivul denumirii exprimă o relaţie care se stabileşte între un nume şi un lucru în sens larg. Relaţia este de denumire: *apa Bistriţei* este râul care se numeşte Bistriţa. Cum denumirea vine prin numele în genitiv, s-ar părea că relaţia de denumire ce caracterizează întregul grup este furnizată chiar de acest nume. În fapt însă, tot numele centru este la originea acestei relaţii. Ca să captăm în LG ideea că râul are un nume, avem nevoie de un argument care să fie numele însuşi. Cum acest argument nu apare în mod obligatoriu ori de câte ori se foloseşte numele *râu*, argumentul reprezentat de nume trebuie să fie implicit. Celălalt argument priveşte râul însuşi şi este şi el un argument implicit.

Mai rămâne să decidem cum se cuprinde în reprezentare relaţia de numire însăşi. În mod evident, relaţia de numire dintre cele două argumente este un mijloc de identificare a râului însuşi, iar elementele de identificare se exprimă în caracteristica FORMAL[2]. Problema este însă ce fel de eveniment codifică această relaţie în structura de evenimente.

Se dovedeşte imediat că niciunul din tipurile de evenimente asumate în mod curent în reprezentările LG nu este adecvat pentru a reda esenţa relaţiei de numire pe care trebuie să o folosim aici. În mod evident, nu evenimentul de a denumi râul cu numele *Bistriţa* este esenţial pentru a caracteriza relaţia de denumire. Şi nici starea că *Bistriţa* se numeşte *Bistriţa*. Că o anumită apă se numeşte *Bistriţa* nu este prin urmare nici stare, nici tranziţie, nici proces. Este *un fapt*. Faptele ca tipuri de entităţi nu sunt însă în mod curent folosite în reprezentările LG. Propunem de aceea o extindere a tipurilor de entităţi care pot apărea în EVENSTR[3], prin admiterea faptelor (cf. Vendler 1967). În aceste condiţii, caracteristica FORMAL va asuma ca element de identificare a substantivului *apa* faptul că apa se numeşte într-un anumit fel *y*:

$$(1)\quad \begin{bmatrix} \text{apa} & & & \\ ARGSTR & = & \begin{bmatrix} D-ARG1 & = & x:curs\ \ de\ \ apa \\ D-ARG2 & = & y:nume \end{bmatrix} \\ EVENSTR & = & [D-EV & = & f:fapt] \\ QUALIA & = & [FORMAL & = & denumire(f,y,x)] \end{bmatrix}$$

Când variabila de nume *y* este înlocuită cu un nume propriu-zis, substantivul *apa* va proiecta un dependent care îi va specifica numele. Rămâne din nou în sarcina gramaticii să precizeze că acest dependent se realizează genitival.

[2] Structura de caracteristici prezintă patru caracteristici esenţiale ale sensului cuvântului: rolul *CONSTITUTIVE* (relaţia dintre un obiect şi părţile lui constituente: material, elemente componente), rolul *FORMAL* (cel care distinge obiectul într-un domeniu mai larg; caracteristicile fizice: orientare, formă, dimensiune), rolul *TELIC* (scopul şi funcţia obiectului) şi rolul *AGENTIVE* (factorii implicaţi în originea obiectului sau „producerea acestuia”: artefact, creator). Toate aceste caracteristici duc la o mai bună descriere a sensului cuvântului.

[3] Structura de evenimente caracterizează tipul de bază al evenimentului şi posibila structură internă (subevenimenţială) a acestuia. Vendler (1967) împarte evenimentele în patru categorii : *states* (stări), *activities* (activităţi), *achievements* (îndepliniri) şi *accomplishments* (realizări). În cadrul LG, evenimentele de tipul *activities* sunt definite ca *procese*, iar cele de tipul *achievements* şi *accomplishments* (sunt denumite *tranziţii* şi considerate a fi structuri evenimenţiale complexe) sunt definite prin combinaţia celor două concepte: un proces plus o stare rezultată.

BDD-V2099 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:23 UTC)

2. Originea

GN *zloţii vânzării* nu face referire doar la nişte bani (zloţi), ci şi la felul în care o persoană a ajuns să îi obţină: prin efectuarea unei vânzări. Reprezentarea semantică LG a numelui *zloţi* este capabilă să explice această relaţie între bani şi vânzare. Trăsătura FORMAL a acestui nume spune doar că zloţii sunt un tip de monedă (astăzi emisă ca monedă naţională de statul polonez). Caracteristica CONSTITUTIVE precizează că moneda este făcută dintr-un anumit metal, iar caracteristica AGENTIVE arată că ei iau naştere printr-o anumită tehnologie.

Elementul decisiv în relaţia dintre bani şi vânzare este *quale* TELIC. Această caracteristică spune că zloţii, ca de altfel orice monedă, măsoară valoarea unui obiect. Putem reprezenta această proprietate a zloţilor recurgând la un predicat de tranziţie care pune în legătură zlotul şi valoarea *v* a unui obiect arbitrar:

$$\begin{bmatrix} \text{zlot} & & & \\ ARGSTR & = & [D-ARG & = & x:moneda] \\ EVENSTR & = & [D-EV & = & e:tranzitie] \\ QUALIA & = & \begin{bmatrix} FORMAL & = & zlot(x) \\ CONST & = & \ldots \\ AGENTIVE & = & \ldots \\ TELIC & = & a_masura(e,x,v) \end{bmatrix} \end{bmatrix} \quad (2)$$

În raport cu acest predicat, *a vinde* şi *a cumpăra* devin modalităţi de măsură mai specifice. Dacă, prin urmare, proprietatea de a măsura se realizează sub forma vânzării, urmează că cel ce vinde obţine o sumă de zloţi în schimbul valorii vândute. Aceasta explică provenienţa banilor într-o sintagmă ca *zloţii vânzării*. De observat că substituirea unui predicat general cu unul mai concret (aici *vânzare*) funcţionează similar cu realizarea argumentelor pleonastice, în sensul că evenimentul vânzării este un hiponim al măsurii valorii cu ajutorul monedei:

$$\begin{bmatrix} \text{zlotii vînzarii} & & & \\ ARGSTR & = & [D-ARG & = & x:moneda] \\ EVENSTR & = & [S-EV & = & e:tranzitie] \\ QUALIA & = & \begin{bmatrix} FORMAL & = & zlot(x) \\ CONST & = & \ldots \\ AGENTIVE & = & \ldots \\ TELIC & = & a_vinde(e,v,x) \end{bmatrix} \end{bmatrix} \quad (3)$$

3. Destinaţia

Grupurile nominale în care genitivul se referă la destinaţia obiectului denotat de numele centru sunt rare. Este cazul GN *iarba fiarelor* care are tendinţa să se transforme dintr-o sintagmă într-o unitate frazeologică.

Numele *iarba* din acest grup nu denotă decât în parte o plantă. Dacă *iarba* ar avea semnificaţia obişnuită, combinaţia cu genitivul *fiarelor* ar însemna iarba pe care o mănâncă fiarele. Planta denumită de acest nume în contextul GN *iarba fiarelor* nu este însă o plantă destinată hranei, iar fiarele la care face referire genitivul nu sunt fiare sălbatice, ci mecanisme de încuiere. Mecanismul tipic de încuiere este lacătul şi de aceea numele *fiare* poate fi glosat în acest context ca lacăte.

BDD-V2099 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:23 UTC)

Numele *iarba* denumeşte prin urmare o plantă care are alte proprietăţi decât iarba obişnuită. Mai precis este o plantă cu însuşirea de a descuia orice lacăt.

Am reconstruit până aici în mod intuitiv sensul GN. Să vedem acum însă dacă această reconstrucţie este inteligibil formulabilă prin mecanismele LG.

Argumentul *x*, al numelui *iarba* trebuie să fie caracterizat ca fiind o plantă. Spre deosebire însă de iarba obişnuită, despre iarba din acest context nu se poate spune nimic din punctul de vedere al rolului CONSTITUTIVE. Într-adevăr, această plantă nu ne poate da nicio indicaţie despre felul în care este ea alcătuită. Prin urmare, rolul CONSTITUTIVE este aici nedefinit, adică irelevant pentru caracterizarea semantică a cuvântului.

Irelevant este şi rolul AGENTIVE, care, în cazul plantelor obişnuite, este important pentru că ne ajută să ştim cum le putem sădi. Cât priveşte rolul TELIC, acesta precizează că iarba are o destinaţie pe care o are o cheie: destinaţia de a descuia lacăte, şi mai precis orice lacăt. De aici următoarea reprezentare a numelui centru *iarba*:

(4)
$$\begin{bmatrix} \text{iarba} & & \\ ARGSTR & = & [D-ARG = x:planta] \\ EVENSTR & = & [D-EV = e:tranzitie] \\ QUALIA & = & \begin{bmatrix} FORMAL & = & iarba(x) \\ CONST & = & \varphi \\ AGENTIVE & = & \varphi \\ TELIC & = & (\exists x)(\forall y)a_descuia(e,x,y) \end{bmatrix} \end{bmatrix}$$

Această reprezentare asociază prin urmare numelui *iarba* caracteristica formală de plantă, lasă nedefinite rolurile CONSTITUTIVE şi AGENTIVE, şi substituie valoarea uzuală a rolului TELIC (hrănirea) cu un altul, împrumutat din caracterizarea instrumentelor de descuiere. Cuantificatorii din valoarea rolului TELIC au semnificaţia următoare: „există o singură plantă (iarbă) care descuie orice lacăt". Dacă ne vom întreba de unde este luată această nouă valoare, răspunsul este că ea vine tocmai din valoarea rolului TELIC al genitivului: ceea ce se încuie şi se descuie cu un anumit instrument este un lacăt.

Concluzii

Analiza LG a semnificaţiilor genitivului a demonstrat că semnificaţiile posesivului sunt determinabile lexical. Rolul decisiv în determinarea lexicală contextuală aparţine coerciţiei tipurilor, operaţie mulţumită căreia cuvintele îşi actualizează potenţialul relaţional pe care şi-l valorifică prin combinaţie cu genitivul. Astfel, operaţia de coerciţia tipurilor (în urma căreia au apărut numele contextual relaţionale) a fost constant însoţită de substituţii de variabile sau de adjuncţii care sunt ambele specifice altei operaţii importante din LG, legarea selectivă.

Bibliografie

1. Ionescu, Emil, Gramatici formale, Editura Universităţii din Bucureşti, 2007.
2. Pustejovsky, James, The Generative Lexicon, The MIT Press, London, 1995.
3. Vendler, Zeno, Verbs and times, In Linguistics in philosophy. Z. Vendler, 97-121. Ithaca, New York: Cornell University Press, 1967.

BDD-V2099 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:23 UTC)

4. Bouillon, Pierrette, The adjective “vieux”: the point of view of “generative lexicon”. In E. Viegas (ed.), Breadth and Depth of Semantics Lexicons, Dordrecht: Kluwer Academic, p.147-166, 1999.

BDD-V2099 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:23 UTC)